

بررسی مؤلفه های مؤثر بر کنترل اتباع خارجی به منظور تأمین امنیت اجتماعی

تاریخ دریافت: ۸۹/۶/۳۱

تاریخ پذیرش: ۸۹/۸/۲۲

تقی بختیاری^۱، حمید پناهی^۲، سیدعلی عبادی نژاد^۳، غلامرضا مرادی^۴

چکیده

مسئله: مؤلفه های متعدد و متنوعی بر کنترل اتباع خارجی در کشور تأثیر گذارند. از آنجا که فرآیند کنترل این افراد در کلیه گذرگاه های ورودی کشور اعم از مرزهای خشکی، آبی و هوایی به منظور تأمین امنیت اجتماعی بر عهده نیروی نظامی است و از هنگام ورود تا لحظه خروج از کشور، پلیس باید هدایت گروهی گیر آن ها باشد، لذا مشکلات حضور آنان همواره یکی از دغدغه های اصلی پلیس است که بایستی تمامی مسائل آن مورد واکاوی قرار گیرد. هدف اصلی این پژوهش، شناسایی و تعیین اولویت مؤلفه های مؤثر بر کنترل اتباع خارجی از زمان ورود و اقامت تا خروج است.

روش: پژوهش از نظر هدف کاربردی است و به روش توصیفی - پیمایشی انجام گرفته است. جامعه آماری این پژوهش را کارکنان پلیس مهاجرت و اتباع خارجه با بیش از ۵ سال سابقه خدمت در استان های تهران، کرمان، گیلان و خراسان رضوی تشکیل می دهند که به صورت تمام شمار انتخاب شده اند. ابزار گردآوری اطلاعات، پرسش نامه محقق ساخته بود.

یافته ها: یافته های این پژوهش نشان می دهد که مؤلفه سازمان های موازی ($R=0/98$) بیشترین و مؤلفه نیروی انسانی ($R=0/95$) کمترین همبستگی را با متغیر کنترل اتباع خارجی دارد. پس می توان گفت که با اختلاف اندکی مؤلفه سازمان های موازی بیشترین و مؤلفه نیروی انسانی سازمانی کمترین تأثیر را بر کنترل اتباع خارجی دارند. بنابر این پیشنهاد می شود که مدیران پلیس در تدوین خط و مشی و راهبردهای پلیس این مؤلفه ها را مد نظر قرار دهند.

کلید واژه ها

کنترل/ اتباع خارجه مجاز/ اتباع خارجه غیر مجاز/ پلیس/ امنیت

۱- عضو هیئت علمی دانشگاه علوم نظامی

۲- عضو هیئت علمی دانشگاه علوم نظامی

۳- استادیار دانشگاه علوم نظامی

۴- عضو هیئت علمی دانشگاه علوم نظامی

مقدمه و بیان مسئله

مسئله اصلی در این تحقیق "بررسی مؤلفه های تأثیر گذار بر کنترل اتباع خارجی" است. به عبارت دیگر، مطالعه مؤلفه های مرتبط با موضوع کنترل اتباع خارجی و رتبه بندی این مؤلفه ها با توجه به اهمیت و نقش آن ها در مأموریت های پلیس مهاجرت و اتباع خارجی، هدف اصلی مطالعه است. از این رو با توجه به تنوع مؤلفه های مؤثر بر کنترل اتباع خارجی در کشور، پس از مطالعه و مشورت با کارشناسان خبره، از بین عوامل درون سازمانی، مؤلفه های (نیروی انسانی سازمانی و ساختار سازمانی) و از بین عوامل برون سازمانی، مؤلفه های (قوانین و مقررات قضائی و سازمان های موازی) برای مطالعه در این تحقیق انتخاب شدند. ضرورت این مطالعه از آن جایی ناشی می شود که در مورد این موضوع تا کنون مطالعات کافی صورت نپذیرفته و برای دست اندرکاران این بخش از پلیس این مؤلفه ها به صورت علمی، شناسایی و اولویت بندی نشده است. از سویی، با توجه به اینکه کنترل اتباع خارجه در کلیه گذرگاه های ورودی کشور اعم از مرزهای خشکی، آبی و هوایی برعهده پلیس است و از هنگام ورود تا لحظه خروج از کشور مسئولیت هدایت و کنترل آنان بر عهده پلیس است و همچنین با عنایت به اینکه تأمین نظم و امنیت اجتماعی نیز از جمله وظایف خطیر پلیس است. بنابراین این مسئله یکی از دغدغه های اصلی نیروی انتظامی بوده و این تحقیق از اهمیت و ضرورت کافی برخوردار است.

پیشینه تحقیق

با توجه به قدمت بسیار زیاد حضور اتباع خارجه در کشور و همچنین حساسیت بالایی که این موضوع جهت تأمین نظم و امنیت اجتماعی جامعه دارا است با این همه، پژوهش هایی با این رویکرد در ایران بسیار کم صورت گرفته است و بررسی ها حاکی از عدم انجام تحقیقی با این عنوان در کشور است. با این توصیف برخی از تحقیق های انجام شده در زمینه اتباع خارجه در کشور را مرور می کنیم:

۱- احتشام نیا (۱۳۸۳) در کتابی با عنوان "تابعیت و امور اقامتی" به بررسی قوانین و مقررات و دستورالعمل ها در ایران و چند کشور دیگر مانند ترکیه، روسیه،

آذربایجان و ارمنستان پرداخته و به این نتیجه رسیده که قوانین و مقررات موجود ایران نیاز به بازنگری دارد .

۱۵۵

۲- دارایی (۱۳۸۶) در کتاب خود تحت عنوان : " اتباع خارجه " به بررسی شرایط ورود اتباع خارجه به کشور ایران ، آیین نامه های اجرایی مربوطه ، اشتغال به کار بیگانه، جرایم، اسناد و مدارک مسافرتی و ... پرداخته و به این نتیجه رسیده که حضور خارجیان به شکل کنونی از نظر امنیتی پیامدهای سوئی در پی دارد و راهکارهایی نیز ارائه داده است .

۳- احتشام نیا (۱۳۸۳) در کتاب خود تحت عنوان " پناهندگان و مهاجران " ضمن پرداختن به دستورالعمل انضباطی پناهندگان در ایران و کنوانسیون ژنو در مورد پناهندگان به مطالعه تطبیقی پناهندگان در کشورهای انگلستان ، دانمارک ، هلند و آلمان و سیاست مشترک پناهندگی در اروپا می پردازد و به این نتیجه می رسد که وضعیت ما با دیگر کشورها چندان قابل تطبیق نیست .

۴- فهیمی داد (۱۳۸۷) در پایان نامه خود تحت عنوان " بررسی عوامل مؤثر بر نابسامانی اتباع افغانی مقیم مشهد و ارائه مدل مناسب برای ساماندهی آنان " ضمن بررسی عوامل مؤثر در ساماندهی نامناسب اتباع افغانی در شهر مشهد و میزان نقش هر کدام از عوامل با استفاده از نظر خبرگان و کارشناسان سعی در ارائه مدل مناسبی برای ساماندهی این اتباع داشته و بیشتر به موضوع تبدیل وضعیت مدارک این اتباع به مجوز اقامت پرداخته است .

۵- برقی (۱۳۸۶) در پایان نامه خود با عنوان " بررسی عوامل مؤثر بر سیستم نظارت ناجا بر حضور قانونی اتباع بیگانه در جمهوری اسلامی ایران " به مطالعه قوانین و دستورالعمل های موجود و بررسی محدودیتها و تناقضات عوامل فوق به ارائه پیشنهادهایی برای بهبود توانایی اجرایی پلیس پرداخته است .

۶- دارایی (۱۳۸۶) در پایان نامه خود با عنوان " بررسی پیامدهای امنیتی انتظامی ازدواج های غیر قانونی زنان ایرانی با اتباع افغانی در تهران " ضمن بررسی قوانین موجود و چگونگی ازدواج زنان ایرانی با اتباع خارجی و حق و حقوق قانونی آنان و بیاطلاعی بسیاری از زنان ایرانی نسبت به قوانین و حقوق قانونی خود به پیامدهای

امنیتی و اجتماعی ناشی از چنین ازدواج های پرداخته و برای جلوگیری از چنین پیامدهایی راهکارهای ارائه کرده است.

۷- آقائی نیا (۱۳۷۹) با انجام طرح تحقیقی با عنوان: " بازنگری نظام حقوقی ناجا بخش بررسی ماهوی قانون ورود و اقامت اتباع خارجه " ضمن بررسی ماهوی قانون ورود و اقامت اتباع خارجه ، مشکلات و محدودیتها و تعارضهای این قوانین را استخراج و مورد تحلیل و نقد قرارداده و راهکارهای مناسب را برای بهبود آنان ارائه می کند.

چارچوب نظری تحقیق

- دو نظریه عمده در خصوص نحوه ورود اتباع بیگانه به کشور دیگر

۱- عده ای عقیده به آزادی مطلق ورود اتباع خارجی دارند و می گویند کشورها حق جلوگیری از ورود بیگانه را ندارند.

۲- عده ای عقیده به محدودیت ورود اتباع خارجی دارند و می گویند هیچ کشوری اجبار به پذیرش اتباع بیگانه ندارند.

- شرایط ورود اتباع خارجه به کشور ج.ا.ا.

۱- داشتن گذرنامه معتبر و اصیل یا اسناد در حکم گذرنامه ؛

۲- داشتن روادید معتبر و اصیل ؛

۳- ورود از مرز مجاز (دارای مصوبه هیئت دولت) ؛

۴- نداشتن موانع ممنوعیت ورود (لیست ویژه) ؛

۵- درج مهر ورود (بی نام، ۱۳۸۹: ۵۳).

- خارجی (بیگانه) به چه کسی اطلاق می گردد:

در هر کشور در مقابل تبعه که دارای تابعیت آن کشور است، افرادی یافت می شوند که خواه به علت دارا بودن تابعیت دولت دیگر یا نداشتن تابعیت هیچ کشوری تابع این

دولت نبوده و خارجی نامیده می شوند و معمولاً بین حقوق این قبیل افراد و اتباع داخله مملکت تفاوت‌هایی موجود است (سایت مهاجرنیوز، ۸۹/۶/۹).

- اتباع خارجه به چند بخش تقسیم می شوند :

در حال حاضر اتباع خارجه رامی توان به طور کلی به سه دسته به شرح زیر تقسیم کرد:

الف) اتباع خارجه مجاز یا ثبت نام شده؛

ب) اتباع خارجه غیرمجاز یا ثبت نام نشده؛

ج) مهاجرین. (سایت مهاجرنیوز، ۸۹/۶/۹).

الف- اتباع خارجه مجاز:

ورود : به طور کلی قانون ایران برای اتباع بیگانه، آزادی ورود به خاک ایران را شناخته است. بدیهی است این آزادی بدون قید و شرط نمی باشد و بیگانگان برای ورود به خاک ایران ملزم به رعایت تشریفات و مقرراتی هستند که از جمله کسب اجازه از مأموران صلاحیت‌دار دولت ایران است. این اجازه، که به وسیله مأموران دولت در خارجه به عمل می آید، به نام ویزا^۱ یا روادید نامیده می شود. روادید به وسیله مأموران ایرانی در خارجه روی گذرنامه یا اوراق شهادت نامه های هویت که از طرف دولت متبوعه بیگانه صادر شده است به عمل می آید (نصیری، ۱۳۸۳: ۱۰۷).

عبور : قانون ایران، و همچنین معاهدات، به اتباع بیگانه اجازه عبور از خاک ایران را داده است و این واضح است که بیگانگان در موقعی که از خاک ایران عبور می کنند باید بر طبق همان اجازه نامه که دارند رفتار نمایند، یعنی در مدت معین در مسیر معین از خاک ایران عبور کنند؛ مدت مذکور در گذرنامه لدی الاقتضا قابل تمدید است.

اقامت موقت، یا توقف، وقتی است که بیگانه برای سیاحت یا تحصیل یا امر موقت دیگری به خاک ایران آمده و قصد اقامت دائم نداشته باشد. البته این حق هم مشروط به رعایت مقرراتی است که از جهت حفظ نظم و امنیت وضع شده است. پس فردی که با داشتن گذرنامه و مدارک قانونی و پس از اخذ روادید معتبر از نمایندگی جمهوری اسلامی ایران در خارج از کشور از طریق مرزهای مصوب وارد ایران شده باشد به عنوان اتباع خارجه مجاز می دانیم. به طور کلی، این دسته از اتباع خارجه رami توان به اعتبار حضورشان در کشور به گروه های زیر تقسیم کرد: جهانگردان، کارشناسان، نمایندگان سیاسی، خبرنگاران خارجی، دانشجویان، تجار و بازرگانان، پناهندگان، آوارگان و مهاجران (همان منبع: ۱۰۸).

ب- اتباع خارجه غیر مجاز:

اتباع خارجی که به طور غیر قانونی از طریق مرزهای غیر مجاز و به صورت قاچاقی وارد کشور شده اند یا به صورت مجاز به کشور وارد شوند، لیکن پس از اتمام مدت اقامت قانونیشان هنوز از کشور خارج نشده یا اقدامی برای تمدید روادید یا تمدید پروانه اقامت خود نکرده اند.

ج- مهاجر

از دیدگاه انسانی، هر فردی که کشور خود را به قصد اقامت در کشور دیگر ترک کند مهاجر نامیده می شود (صدر افشار، ۱۳۸۱: ۱۲۲۱). در کشور جدید، فرد مورد نظر مهاجر به حساب می آید از آنجا که هر دولتی چارچوب قانونی خاص خود را در امر مهاجرت دارد، برخی اسامی مشابه دیگر که طبق قانون ملی آن کشور در نظر گرفته شده است، به او اطلاق خواهد شد. بنا به آیه صریح قرآن (نساء/۷۵) که می فرماید: کسانی هستند که فرشتگان جانشان را می ستانند در حالی که بر خویش ستم کرده بودند، از آنان پرسیده می شود که در چه کاری بودید؟ پاسخ دهند که ما در روی زمین مردمی ضعیف و ناتوان بودیم. پس گویند آیا زمین خدا پنهانور نبود که شما از

آن مکان هجرت کنید؟ مکان اینها جهنم است و سرانجامشان بد. براساس این آیه، مهاجرت نه تنها امری پسندیده بلکه با وجود شرایطی متناسب، امری واجب است.

- مهاجرت بین المللی

به جابه جایی افرادی اطلاق می شود که کشور مبدا یا کشور محل اقامت خود را به قصد استقرار دائمی یا موقت در کشوری دیگر ترک کنند. توضیح اینکه اصطلاح مهاجرت به عنوان یک فرآیند جابه جایی وسیع مردم، شامل جابه جایی پناهندگان، آوارگان، بی خانمان ها و قاچاق انسان و نیز نیروی کار مهاجر و مهاجران اقتصادی می شود. در مهاجرت اجباری جمع کثیری از مردم به هنگام درگیری ها و منازعات، خانه خود را ترک می کنند، آن ها گریخته یا به دلیل ترس از اذیت و آزار یا حوادثی که زندگی یا سلامت آنان را تهدید می کند مجبور به ترک خانه یا محل اقامت خود می شوند. دلایل متعددی چون اذیت و آزار، نقض حقوق بشر، ظلم، درگیری و نزاع، هجوم نظامی و فجایع طبیعی یا ساخته دست بشر از عوامل محرک جابه جایی های اجباری هستند (سایت مهاجرنیوز، ۸۹/۶/۹).

- مهاجرت غیرمتعارف

این اصطلاح در کل به نوعی جابه جایی اطلاق می شود که خارج از قواعد و هنجارهای تعیین شده در کشورهای فرستنده، گذرگاه و دریافت کننده مهاجر صورت می گیرد. مهاجرت غیرمتعارف غالباً به صورت قاچاق تحقق می یابد. واضح است که قاچاق انسان استثمار، سوءاستفاده و نقض حقوق انسانی افراد را به دنبال خواهد داشت. پروتکل پالمو به صراحت بیان می دارد که قاچاق انسان (انتخاب، دزدیده، فروخته و...) مهاجر و با عبور از مرزهای بین المللی انجام می پذیرد. طبق پروتکل قاچاق انسان به مفهوم انتخاب، حمل، انتقال، تحویل دادن و تحویل گرفتن افراد با استفاده از تهدید، آدم ربایی، زور، کلاهبرداری، اغفال یا آزار و اذیت یا با پرداخت وجه نقد یا سایر منافع غیرقانونی جهت جلب رضایت شخصی که بر فرد موردنظر کنترل دارد به منظور به کارگیری آنان در هریک از موقعیت های استثمار است. قاچاق مهاجر به مفهوم تدارک ورود یا اقامت غیرقانونی فرد در کشوری است

که جزء اتباع یا سکنه دائم آن نباشد، به منظور کسب مستقیم یا غیرمستقیم منافع مالی یا دیگر منافع (همان منبع).

وظایف قانونی نیروی انتظامی

درفانون نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۲۷ تیر ماه ۱۳۶۹ در ماده ۴ مأموریت و وظایف نیروی انتظامی در ۲۶ بند احصا شده است. که به بند ۱۱ آن که با موضوع تحقیق مرتبط است به شرح زیر اشاره می‌شود:

بند ۱۱- اجرای قوانین و مقررات مربوط به گذرنامه (بجز گذرنامه سیاسی و خدمت) و ورود و اقامت اتباع خارجی با هماهنگی وزارت امور خارجه (در مورد ورود و خروج و اقامت اتباع خارجی و تحت پوشش دیپلماتیک) با هماهنگی وزارت اطلاعات (در مورد ورود و خروج و اقامت اتباع خارجی و صدور گذرنامه) (گل محمدی خامنه، ۱۳۸۲: ۶-۷).

عوامل مؤثر بر کنترل اتباع خارجی

الف- نیروی انسانی کارآمد

امروزه «کارکنان دانشی» مهم‌ترین امتیاز هر سازمانی محسوب می‌شوند (برگرون، ۱۳۸۶: ۱۰۴). صاحب نظران توسعه، نیروی انسانی را یک مبنای اساسی (محور اصلی) در رشد و توسعه می‌دانند. چنین نیرویی با داشتن انگیزه، روحیه و مهارت، با کفایت و کارآمد خواهد بود. از این رو، تربیت نیروی انسانی لایق، مهم‌ترین و فوری‌ترین وظیفه هرسازمان موفق و مایل به پیشرفت است، زیرا بدون چنین عاملی تحقق اهداف سازمانی و ملی میسر نمی‌باشد. علاوه بر این، باید به چگونگی تربیت و حفظ نیروهای کارآمد توجه داشت و دانست که نیروی انسانی دارای نیازها، خواسته‌ها و انتظارات گوناگون و متغییری است که باید مورد عنایت و رسیدگی مداوم قرارگیرند. در این صورت است که فرد، همه استعداد و قابلیت خود را در خدمت پیشرفت جامعه و نظام مورد نظر قرار می‌دهد (دوپویی، ۱۳۷۹: ۳).

ب- قوانین و مقررات قضایی

قوانین و مقررات مربوط به اتباع خارجه و تخلفات آنان بایستی مورد تجدید نظر و بازنگری قرار گیرد و ضمن برطرف کردن خلاء های موجود، این قوانین متناسب با شرایط فعلی و تخلفات صورت گرفته از سوی آنان تنظیم گردد؛ زیرا قوانین راجع به رسیدگی تخلفات اتباع خارجه مربوط به سالیان بسیار دور بوده به طوری که در زمان حاضر ازبازدارندگی کافی برخوردار نمی باشند. به عنوان مثال، ماده ۱۶ قانون راجع به ورود و اقامت اتباع خارجه ایران مصوب ۱۳۳۶ اعلام می دارد: «هر خارجی که مقررات این قانون و آئین نامه های مربوط به آن را رعایت نکند به جزای نقدی از ۲۰۱ ریال تا ۱۰۰۰۰ ریال محکوم خواهد شد که با توجه به این قانون اگر یک نفر تبعه خارجی مدت مدیدی در داخل کشور اقامت غیر مجاز داشته باشد، حداکثر به پرداخت مبلغ ۱۰۰۰۰ ریال توسط مراجع قضایی محکوم خواهد شد. البته در سال های اخیر جهت اصلاح این قانون اقداماتی به عمل آمده است از جمله در تبصره ۱۷ بند ت بودجه سال ۱۳۸۴ به نیروی انتظامی اجازه داده شد تا از هر یک از اتباع خارجی که بیش از مدت روادید صادره به صورت غیر مجاز در کشور اقامت کنند، روزانه ۱۵۰۰۰۰ ریال جریمه دریافت و به حساب خزانه داری واریز نمایند که متعاقباً این مبلغ به ۳۰۰۰۰۰۰ ریال افزایش یافت، اما مشکل اینجاست که این مصوبه به صورت قانون به محاکم قضایی ابلاغ نشد و در صورت استتکاف یا عجز متهم از پرداخت آن ضمانت اجرایی برای آن پیش بینی نگردیده است و پس از تشکیل پرونده و معرفی متهم به مراجع قضایی این مراجع نیز مستند به قانون ورود و اقامت اتباع خارجه متهم را حداکثر به مبلغ ۱۰۰۰۰ ریال جریمه و محکوم می نمایند که برای رفع این گونه مشکلات باید اقدامات لازم و آجل به عمل آید (مقررات اتباع خارجی ایران. سایت: <http://www.ostan-kd.ir>).

ج- سازمان های موازی

وجود سازمان های موازی باعث تکرار کارها و بی نظمی و اختلال در روند جاری آنان خواهد شد. لذا عصر آینده عصر شبکه ها خواهد بود اما نه شبکه های فناوری بلکه

شبک های انسانی در قالب فناوری نو؛ عصر آینده تنها عصر هوش مصنوعی و سیستم های متخصص نخواهد بود بلکه عصر هوشمندی مجموعه انسانی در شبکه های جهانی است . در آینده شبکه هایی که در آنها دانش و بصیرت انسان ها ، هوش و نبوغ آنان ، خلاقیت و نو آوری هایشان با هم جمع شده است، جامعه انسانی را به پیش خواهد راند . (الوانی و دانایی فرد، ۱۳۸۰: ۲۸۸). در حال حاضر سازمان های زیادی درگیر موضوع اتباع خارجی می باشند و هر کدام بنا بر شرح وظایف خود بخشی از امور اتباع خارجه را عهده دار می باشند، اما بین این سازمان ها تعامل و همکاری نزدیکی وجود ندارد و اطلاعات هر سازمان در اختیار دیگر سازمان های همکار قرار نمی گیرد.

د - ساختار سازمانی

ساختار سازمانی باید از انعطاف و پویایی لازم برخوردار باشد. تا ارتباطات به مرزهای تیمی ، بخشی و حتی سازمانی محدود نشود و امکان برقراری ارتباط با محیط بیرون از سازمان برای کارکنان به سادگی مقدور باشد . چنین ارتباطی امکان دستیابی به دانش گروه های خارج از سازمان را میسر می سازد (ابطحی و صلواتی، ۱۳۸۵: ۱۱۲). با یک " ساختار زیر بنایی کاربردی و مجهز " استفاده از فناوری اطلاعات در سازمان مقدور می گردد (برگرون، ۱۳۸۶: ۱۰۲). به لحاظ اصل تحول و پیشرفت ، که لازمه حیات، پویایی و بالندگی جوامع انسانی است، سازمان ها نیز می بایست به موازات تغییر نوع و نحوه نقش ها و نیازها، دستخوش تحول شوند و خود را به روز کنند. چنانچه مدیران و مجریان امور، نتوانند سازمان ها و نهادهای جامعه را همگام با دگرگونی زمانه ، پیش ببرند و تغییرات لازم را در آن ایجاد کنند، این سازمان ها بر اثر باراضافی، از درون با مشکلات ساختاری و عدم پاسخگویی مواجه شده و قدرت ترمیم و کارآمدی خود را از دست می دهند. از این رو، مسئله انعطاف پذیری ساختاری و نقش ها و ترمیم و تنظیم ساختارهای کهنه ، باید در دستور کار مدیریت جامعه و تمامی نهادهای آن قرار داشته باشد (دویویی، ۱۳۷۹: ۳). سازمان پلیس نیز به

عنوان بخشی از جامعه درانجام این مهم ناگزیر خواهد بود و گرنه در بلند مدت به اهداف سازمانی پیش بینی شده خود دسترسی پیدا نخواهد کرد.

۱۶۳

رابطه جرم و امنیت

خصوصیت مهم هر پدیده جنایی یا جرم این است که جامعه را ناامن می کند و امنیت فردی و اجتماعی به مخاطره می افتد؛ در این حالت است که نظام کیفری برای بیان واکنش علیه جرم و بزه کاری مداخله می کند تا امنیت از دست رفته و نظم از هم گسیخته اجتماع را به آن باز گرداند و این از اهدافی است که دولت‌ها در رسیدن به آن می کوشند و از نظام کیفری بهره می گیرند (محمودی چانکی، ۱۳۸۵: ۶۳).

حقوقدانان، جرایم را از نظر موضوع مورد تعرض، حفظ حقوق عمومی، استقرار امنیت اعم از داخلی یا خارجی، مقررات قانونی و تأثیر گذشت مدعیان حقوقی به دسته های زیر تقسیم بندی می کنند: جرایم علیه اشخاص، جرایم علیه اموال و مالکیت، جرایم بر ضد آسایش عمومی افراد و جرایم علیه امنیت داخلی و خارجی (ولیدی، ۱۳۶۹: ۳۵).

انواع امنیت

محققان بر مبنای دیدگاه خود به ارائه سنخ شناسی متعددی از امنیت اقدام کرده‌اند، برخی امنیت را از نظر جغرافیایی به دو گونه: "امنیت داخلی" و "امنیت خارجی" تقسیم بندی کرده اند (لرنی، ۱۳۸۳: ۳۳).

در عین حال می توان امنیت را از نظر محل استقرار و عامل به وجود آورنده اش به دو شکل: "امنیت درونی" و "امنیت بیرونی" تقسیم کرد (صادقیان، ۱۳۸۲: ۶). طبقه بندی سومی نیز از امنیت وجود دارد که امنیت را به امنیت فردی و امنیت اجتماعی طبقه بندی می کنند.

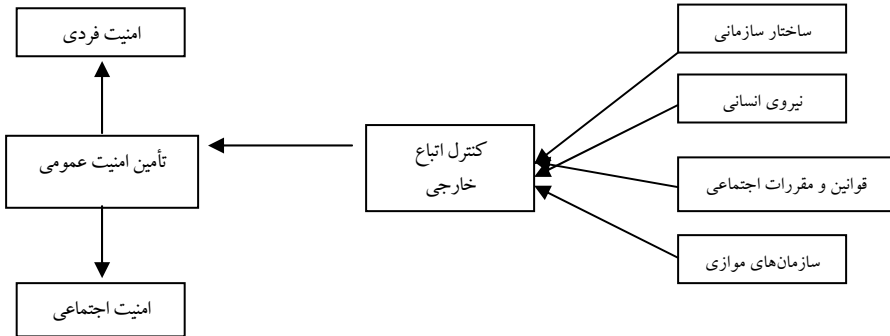
الف - امنیت فردی

امنیت فردی به این معنی است که مردم هراس و بیمی نسبت به حقوق و آزادی‌های مشروع خود نداشته باشند و به هیچ وجه حقوق آنان به مخاطره نیفتد و هیچ عاملی حقوق مشروع آنان را تهدید نکند (زنجانی، ۱۳۶۸: ۵۴۸). به عبارت دیگر، منظور از مصونیت و آزادی فردی به معنی اخص کلمه یعنی «فرد از هر گونه تعرض و تجاوز، مانند قتل، جرح، ضرب، توقیف، حبس، تبعید، شکنجه و سایر مجازات‌های غیر قانونی و خود سرانه یا اعمالی که منافی شئون و حیثیت انسانی اوست؛ مانند اسارت، تملک، بهره‌کشی، بردگی، فحشاء و غیره مصون و در امان باشد.» (طباطبائی مؤتمنی، ۱۳۸۰: ۳۴).

ب - امنیت اجتماعی و انواع آن

امنیت اجتماعی عبارت است از آسودگی و آرامشی که جامعه برای اعضای خویش فراهم می‌کند. ویژگی مشخص این گونه امنیت آن است که جامعه مسئول به وجود آوردن آن است؛ به طوری که یکی از وظایف و اهداف جامعه، برقراری امنیت است؛ چنانچه در این باره آمده است: هدف جامعه سیاسی فقط حقوق طبیعی و غیر قابل مرور زمان بشر است. این حقوق عبارت‌اند از: آزادی، مالکیت و مقاومت در برابرستم. (اعلامیه حقوق بشر و شهروندان فرانسه ماده ۱). با این همه در ایران امنیت را طوری تعریف کرده‌اند که فقط در امنیت فردی خلاصه می‌شود؛ در حالی که اعلامیه حقوق بشر و شهروندان فرانسه ۱۷۹۳ و اعلامیه حقوق سال هشتم انقلاب فرانسه امنیت را به گونه‌ای تعریف می‌کنند که نشان می‌دهد مقصود اصلی آن‌ها امنیت اجتماعی بوده است؛ هرچند فرد در این گونه امنیت در نهایت بهره‌مند می‌شود. در ماده هشتم اعلامیه حقوق بشر و شهروندان ۱۷۹۳ فرانسه آمده است: "امنیت عبارت است از حمایتی که جامعه به هریک از افراد و اعضای خود برای حفظ جان، حقوق و دارایی آن‌ها اعطا کرده است". در ماده چهارم اعلامیه حقوق سال هشتم انقلاب فرانسه آمده است: "امنیت عبارت است از حمایت و معاونت همه جامعه برای تأمین حقوق هر یک از اعضای خود" (طباطبائی مؤتمنی، ۱۳۶۱: ۵۰).

مدل مفهومی تحقیق

تعاریف و مفاهیم

روادید (ویزا)

اجازه ورود تبعه خارجی به کشور که توسط نمایندگان سیاسی خارج از کشور و گاهی توسط ماموران مرزی صادر می‌شود و اجازه عبور و توقف مدت معینی به اتباع خارجی می‌دهد و ممکن است در داخل گذرنامه یا خارج از گذرنامه درج شود (دارابی، ۱۳۸۶: ۱۰).

تابعیت

رابطه ای است سیاسی، معنوی و حقوقی که فردی یا چیزی را به دولتی مرتبط می‌سازد، به طوری که حقوق و تکالیف اصلی وی از همین رابطه ناشی می‌شود مثل تابعیت هر کس نسبت به دولت متبوع و تابعیت کشتی و هواپیما (بی‌نام، ۱۳۸۹: ۵۰).

- انواع گذرنامه

- ۱- گذرنامه عادی
- ۲- گذرنامه سیاسی
- ۳- گذرنامه خدمت (بی‌نام، ۱۳۸۹: ۱۹۴).

فرضیه های تحقیق

- ۱- کمیت و کیفیت نیروی انسانی سازمانی بر روند کنترل اتباع خارجی تأثیر دارد.
- ۲- ساختار سازمانی پلیس مهاجرت و اتباع خارجی بر روند کنترل اتباع خارجی تأثیر دارد.
- ۳- قوانین و مقررات قضایی بر روند کنترل اتباع خارجی تأثیر دارد.
- ۴- وجود سازمان‌های موازی ذی‌ربط در کنترل اتباع خارجی تأثیر دارند.
- ۵- عوامل فوق بر روند کنترل اتباع خارجی تأثیر یکسانی دارند.

روش شناسی پژوهش

روش تحقیق: این تحقیق از نوع کاربردی است و به روش توصیفی - پیمایشی انجام شده است.

قلمرو تحقیق: این تحقیق با عنوان بررسی مؤلفه های مؤثر بر کنترل اتباع خارجی در پلیس مهاجرت ناجا، سال ۱۳۸۸ و در استان‌های: تهران، کرمان، گیلان و خراسان رضوی انجام گرفته است.

جامعه آماری تحقیق: جامعه آماری این تحقیق شامل ۱۵۳ نفر از کارکنان با بیش از ۵ سال سابقه کار پلیس مهاجرت و اتباع خارجه در استان‌های مذکور بوده که به صورت تمام شمار انتخاب شده است.

ابزار جمع آوری داده ها: برای جمع آوری داده های تحقیق در بخش کتابخانه ای و اسنادی از ابزار فیش برداری و در بخش میدانی از پرسشنامه استفاده شده است.

روایی و پایایی ابزار جمع آوری داده ها

برای تهیه پرسشنامه، ابتدا مؤلفه های مؤثر بر کنترل اتباع خارجی با توجه به ابعاد مختلف این عوامل تهیه شد و برای انجام بهتر تحقیق با در نظر گرفتن نقش آنان، عوامل با تأثیر کمتر حذف گردید و سپس برای افزایش روایی و اعتبار پرسشنامه تعداد معدودی پرسشنامه به صورت آزمایشی در بین کارکنان توزیع شد که پس از

گرد آوری تعدادی از سئوالات که دارای ابهام بیشتر بودند حذف ، و ابهامات موجود در دیگر سئوالات نیز برطرف شد و در نهایت پس از شفاف سازی، پرسشنامه نهایی تهیه و توزیع شد.

در ضمن برای افزایش روایی محتوای پرسشنامه اقداماتی از قبیل : استفاده از نظرات اساتید، متخصصان و خبرگان ، مطالعه کارهای انجام شده مشابه ، و اجرای آزمایشی پرسشنامه در سطح محدود به عمل آمد.

همچنین برای تعیین پایایی و اعتبار پرسشنامه از ضریب پایایی آلفای کرونباخ که میزان آن ۰/۹۸ است استفاده شده است که نشان دهنده اعتبار بالای پرسشنامه می باشد .

روش تجزیه و تحلیل داده ها : با توجه به اهداف و روش تحقیق و مقیاس اندازه گیری داده ها ، برای تحلیل استنباطی داده ها از تحلیل رگرسیون و ضریب همبستگی استفاده شده است .

یافته های تحقیق

فرضیه اول: کمیت و کیفیت نیروی انسانی سازمانی بر روند کنترل اتباع خارجی تأثیر دارد.

جدول شماره ۱ : نتایج آزمون رگرسیون برای بررسی تأثیر نیروی انسانی سازمانی بر

کنترل اتباع خارجی

مولفه تاثیر گذار	R	R2	F	ضریب B	Beta	T	سطح معناداری
نیروی انسانی سازمانی	۰/۹۵	۰/۹۱	۱۵۲۱/۳۰	۱/۲۳	۰/۹۵	۱۸/۷۷	۰/۰۰۰

جدول شماره ۱ نشان دهنده، میزان تأثیر کمیت و کیفیت نیروی سازمانی بر کنترل اتباع خارجه است که با توجه به $r = 0/95$ ، $F = 1521/30$ و مقدار $T = 18/77$ و سطح معناداری ($sig < 0/01$) به دست آمده می توان نتیجه گرفت که بین کمیت و کیفیت نیروی انسانی سازمانی و روند کنترل اتباع خارجه از نظر پاسخگویان رابطه معناداری وجود دارد که این رابطه ناشی از خطا یا حدس و گمان نیست بلکه رابطه‌ای با ۹۹ درصد اطمینان است. بنابراین می توان گفت که با افزایش کمی و کیفی نیروی انسانی سازمانی روند کنترل اتباع خارجی نیز بهبود خواهد یافت.

هم چنین ضریب تعیین R^2 به دست آمده نشان می دهد که متغیر مستقل نیروی انسانی سازمانی تا ۹۱ درصد متغیر وابسته کنترل اتباع خارجه را پوشش می دهد و میزان درصد باقی مانده می تواند ناشی از دیگر عوامل تأثیر گذار در این زمینه باشد.

فرضیه دوم: ساختار سازمانی پلیس مهاجرت و اتباع خارجی بر روند کنترل اتباع خارجی تأثیر دارد.

جدول شماره ۲: نتایج آزمون رگرسیون برای بررسی تأثیر ساختار سازمانی پلیس مهاجرت بر کنترل اتباع خارجی

سطح معناداری	T	Beta	ضریب B	F	R^2	R	مؤلفه تاثیر گذار
۰/۰۰۰	۱۶/۳۴	۰/۹۷	۰/۸۸	۲۳۹۵/۲۳	۰/۹۴	۰/۹۷	ساختار سازمانی پلیس مهاجرت

جدول شماره ۲ نشان دهنده میزان تأثیر ساختار سازمانی پلیس مهاجرت بر کنترل اتباع خارجه است که با توجه به $r = 0/97$ ، $F = 2395/23$ و مقدار $T = 16/34$ و سطح معناداری ($sig < 0/01$) به دست آمده می توان نتیجه گرفت که از نظر پاسخگویان بین ساختار سازمانی پلیس مهاجرت و اتباع خارجی و روند کنترل اتباع خارجه رابطه مستقیم و نسبی وجود دارد که رابطه ناشی از خطا یا حدس و گمان نیست بلکه رابطه‌ای است با ۹۹ درصد اطمینان که نشان می دهد هر چه ساختار

سازمانی پلیس پویاتر باشد به همان میزان در انجام مأموریت های آن تأثیر بیشتری خواهد داشت.

۱۶۹

هم چنین ضریب تعیین R^2 نشان می دهد که متغیر مستقل ساختار سازمانی تا ۹۴ درصد متغیر وابسته کنترل اتباع خارجه را پوشش می دهد و درصد باقی مانده ناشی از سایر عوامل تأثیرگذار در این زمینه است.

فرضیه سوم: قوانین و مقررات قضایی بر روند کنترل اتباع خارجی تأثیر دارد.

جدول شماره ۳: نتایج آزمون رگرسیون برای بررسی تأثیر قوانین و مقررات قضایی

بر کنترل اتباع خارجی

مؤلفه تأثیر گذار	R	R2	F	ضریب B	Beta	T	سطح معناداری
قوانین و مقررات قضایی	۰/۹۸	۰/۹۶	۳۱۹۲/۰۵	۰/۸۶	۰/۹۸	۱۸/۰۰	۰/۰۰۰

جدول شماره ۳ نشان دهنده میزان تأثیر قوانین و مقررات قضایی بر کنترل اتباع خارجه است که با توجه به $r = 0/98$ ، $F = 3192/05$ و مقدار $T = 18/00$ و سطح معناداری ($sig < 0/01$) به دست آمده می توان نتیجه گرفت که بین قوانین و مقررات قضایی و روند کنترل اتباع خارجه رابطه مستقیم و نسبی وجود دارد؛ به این معنی که وجود قوانین مناسب و به روز با ضمانت اجرایی کافی بر روند کنترل اتباع خارجی تأثیر مثبت خواهد داشت.

هم چنین ضریب تعیین R^2 نشان می دهد که متغیر مستقل قوانین و مقررات قضایی تا ۹۶ درصد متغیر وابسته کنترل اتباع خارجه را پوشش می دهد و درصد باقی مانده ناشی از سایر عوامل تأثیرگذار است.

فرضیه چهارم: وجود سازمان‌های موازی ذی‌ربط بر کنترل اتباع خارجی تأثیر دارند.

جدول شماره ۴: نتایج آزمون رگرسیون برای بررسی تأثیر سازمان‌های موازی ذی‌ربط بر کنترل اتباع خارجی

سطح معناداری	T	Beta	ضریب B	F	R2	R	مؤلفه تأثیرگذار
۰/۰۰۰	۲۲/۴۲	۰/۹۸	۰/۸۴	۳۸۶۹/۹۲	۰/۹۶	۰/۹۸	سازمان‌های موازی

جدول شماره ۴ نشان دهنده، میزان تأثیر سازمان‌های موازی بر کنترل اتباع خارجه است که با توجه به $r = 0/98$ ، $F=3869/92$ و مقدار $T= 22/42$ و سطح معناداری $(sig<0/01)$ به دست آمده می‌توان نتیجه گرفت که بین سازمان‌های موازی ذی‌ربط و روند کنترل اتباع خارجه رابطه مستقیم و نسبی وجود دارد؛ به این معنا که کاهش در سازمان‌های موازی و هم‌عرض از نظر مأموریتی می‌تواند باعث بهبود در روند کنترل اتباع خارجی شود.

هم‌چنین ضریب تعیین R^2 نشان می‌دهد که متغیر مستقل سازمان‌های موازی تا ۹۶ درصد متغیر وابسته کنترل اتباع خارجه را پوشش می‌دهد و درصد باقی مانده ناشی از سایر عوامل تأثیرگذار است.

فرضیه پنجم: تأثیر عوامل (نیروی انسانی سازمانی، ساختار سازمانی پلیس مهاجرت و اتباع خارجی، قوانین و مقررات قضائی و سازمان‌های موازی) بر کنترل اتباع خارجی یکسان است.

جدول شماره ۵: نتایج آزمون رگرسیون برای بررسی تأثیر ساختار سازمانی پلیس مهاجرت بر کنترل اتباع خارجی

R2	اولویت	R	پیش‌بینی	ملاک
۰/۹۲۳	۱	۰/۹۸۱	سازمان‌های موازی ذی‌ربط	۱ ۲ ۳ ۴
	۲	۰/۹۷۷	قوانین و مقررات قضائی	
	۳	۰/۹۷۰	ساختار سازمانی پلیس مهاجرت	
	۴	۰/۹۵۴	نیروی انسانی سازمانی	

جدول شماره ۵ نشان دهنده میزان همبستگی متغیرهای پیش بینی با متغیر ملاک است و همان طور که مشاهده می شود وجود سازمان های موازی بیشترین و نیروی انسانی سازمانی کمترین همبستگی را با متغیر ملاک کنترل اتباع خارجه دارند. ضریب تعیین کل نیز نشان می دهد متغیرهای مورد مطالعه ۹۲/۳ درصد تغییرات متغیر ملاک یا کنترل اتباع خارجه را پوشش می دهند و کمتر از ۸ درصد تغییرات مربوط به متغیرهای دیگر است.

نتیجه گیری

بر اساس آزمون آماری انجام شده نتایج زیر حاصل می شود:

- ۱- ضریب همبستگی بین نیروی انسانی سازمانی و کنترل اتباع خارجی برابر ۰/۹۵ است یعنی بین متغیرها رابطه مستقیم وجود دارد و تغییرات دو متغیر همسو می باشد. ضریب تعیین $R^2 = 0/910$ نشان می دهد که نیروی انسانی سازمانی می تواند ۹۱ درصد بر اتباع خارجه تأثیرگذار باشد.
- ۲- ضریب همبستگی بین ساختار سازمانی پلیس و کنترل اتباع خارجی برابر ۰/۹۷ است یعنی بین متغیرها رابطه مستقیم وجود دارد و تغییرات دو متغیر همسو می باشد. ضریب تعیین $R^2 = 0/941$ نشان می دهد که ساختار سازمانی پلیس می تواند حدود ۹۴ درصد بر متغیر کنترل اتباع خارجه تأثیرگذار باشد.
- ۳- ضریب همبستگی بین قوانین و مقررات قضائی و کنترل اتباع خارجی برابر ۰/۹۷ است یعنی بین متغیرها رابطه مستقیم وجود دارد و تغییرات دو متغیر همسو می باشد. ضریب تعیین $R^2 = 0/955$ نشان می دهد که قوانین و مقررات قضایی می تواند حدود ۹۵ درصد بر متغیر کنترل اتباع خارجه تأثیرگذار باشد.
- ۴- ضریب همبستگی بین سازمان های موازی و کنترل اتباع خارجی برابر ۰/۹۸ است یعنی بین متغیرها رابطه مستقیم وجود دارد و تغییرات دو متغیر همسو می باشد. ضریب تعیین $R^2 = 0/962$ نشان می دهد که سازمان های موازی می تواند حدود ۹۶ درصد بر متغیر کنترل اتباع خارجه تأثیر گذار باشد.

۵- با توجه به ضریب همبستگی و ضریب تبیین به ترتیب: سازمان‌های موازی ، قوانین و مقررات قضایی ، ساختار سازمانی پلیس و نیروی انسانی سازمانی بیشترین تأثیر را بر کنترل اتباع خارجی دارند .

پیشنهادهای تحقیق

نتایج به دست آمده از تحقیق مبین آن است که کارکنان با تجربه پلیس مهاجرت و اتباع خارجه ناجا معتقدند که مؤلفه های مورد مطالعه در این تحقیق تأثیر زیادی بر کنترل اتباع خارجی دارند. بنابراین پیشنهاد می‌شود که فرماندهان و مدیران سازمان در هنگام تدوین راهبردها و خط مشی های پلیس مهاجرت و اتباع خارجی این عوامل را بیشتر مد نظر داشته باشند :

۱- مشخص کردن سازمان‌های متوالی کنترل اتباع خارجی در کشور و مشخص کردن شرح وظایف هر کدام از آنان و جلوگیری از موازی کاری و تلاش برای فراهم نمودن زمینه های همکاری بیشتر در بین این سازمان‌ها و مرتبط کردن بانک‌های اطلاعات و سیستم‌های رایانه ای این سازمان‌ها برای کنترل بهتر اتباع خارجی.

۲- با توجه به نیاز امروز، باید قوانین و مقررات مربوط به اتباع خارجه و تخلفات آنان مورد تجدید نظر و بازنگری قرار گیرد و متناسب با شرایط فعلی و تخلفات صورت گرفته از سوی آنان خلاء های موجود بر طرف گردد و قوانین از ضمانت اجرایی لازم برخوردار گردند.

۳- بازنگری ساختار سازمانی پلیس مهاجرت و اتباع خارجی با توجه به گستردگی حوزه مأموریت آن که در سراسر کشور و در نقاط مختلف مرزی اعم از مرز زمینی ، هوایی و دریایی است و همچنین تجهیز این پلیس جهت ایجاد انعطاف پذیری لازم در ساختار آن متناسب با تغییرات محیطی و بین المللی .

۴- به کارگیری و استفاده از نیروی انسانی متخصص در پلیس مهاجرت و اتباع خارجه که ضرورت دارد اولاً نیروهای متخصص و متناسب با مأموریت‌های این پلیس (از قبیل آشنایی با زبان های خارجه ، رایانه ، حقوق و ...) جذب شوند. ثانیاً از انتقال نیروهای با تجربه این پلیس به سایر رسته ها اجتناب کرد. همچنین لازم است

که برای تقویت این پلیس آموزش‌های ضمن خدمت به صورت مناسب و با رویکرد عملی اجرا گردد و جهت تقویت این پلیس به سایر نیروهای پلیس نیز در جهت آشنایی و کمک به پلیس مهاجرت آموزش لازم داده شود .

منابع

- آقائی نیا، حسین (۱۳۷۹). بازنگری نظام حقوقی ناجا ، بخش بررسی ماهوی قانون ورود و اقامت اتباع خارجه ، طرح تحقیقی ، تهران : سازمان تحقیقات و مطالعات ناجا.
- ابطحی، سید حسین و صلواتی، عادل (۱۳۸۵). مدیریت دانش در سازمان ، تهران: انتشارات پیوندنو.
- الوانی ، سید مهدی و دانایی فرد ، حسن (۱۳۸۰) . گفتارهایی در فلسفه تئوریهای سازمان دولتی. تهران: انتشارات صفار.
- اعلامیه حقوق بشر و شهروندان فرانسه.
- احتشام نیا، محمد (۱۳۸۳). تابعیت و امور اقامتی، تهران: دانشگاه علوم انتظامی.
- احتشام نیا، محمد (۱۳۸۳)، پناهندگان و مهاجرین، تهران: دانشگاه علوم انتظامی .
- برگرون، برایان (۱۳۸۶). اصول مدیریت دانش ، ترجمه منوچهرانصاری ، تهران: موسسه کتاب مهربان نشر.
- برقی، سید محمد (۱۳۸۶). «بررسی عوامل مؤثر بر سیستم نظارت ناجا بر حضور قانونی اتباع بیگانه در جمهوری اسلامی ایران»، پایان نامه کارشناسی ارشد ، تهران : دانشگاه تربیت مدرس .
- دارابی، لطف الله (۱۳۸۶). اتباع خارجه، تهران: معاونت آموزش دانشگاه علوم انتظامی.
- دارابی، لطف الله (۱۳۸۶). «بررسی پیامدهای امنیتی انتظامی ازدواج غیر قانونی زنان ایرانی با اتباع افغانی در تهران»، پایان نامه کارشناسی ارشد ، تهران: دانشگاه علوم انتظامی .
- دپویی، ترورنویت (۱۳۷۹). اطلاعات نظامی، ترجمه پیروز ایزدی، تهران: انتشاراتی دافوس سپاه.

- صدر افشار، غلامحسین (۱۳۸۱). فرهنگ معاصر فارسی امروز، تهران: فرهنگ معاصر.
- طباطبائی مومنی، منوچهر (۱۳۸۰). *آزادی‌های عمومی و حقوق بشر*، چاپ اول، تهران: دانشگاه تهران.
- فهیمی داد، حمید (۱۳۸۷). «بررسی عوامل موثر بر نابسامانی اتباع افغانی مقیم مشهد و ارائه مدل مناسب برای ساماندهی آنان»، پایان نامه کارشناسی ارشد، مشهد: دانشگاه فردوسی.
- قرآن کریم
- قانون ورود و اقامت اتباع خارجه در ایران مصوب ۱۳۳۶.
- گل محمدی خامنه، علی (۱۳۸۲). *مبانی امور انتظامی (۲)*، چاپ دوم، تهران: اداره کل پشتیبانی آموزش.
- لرنی، منوچهر (۱۳۸۳). *امنیت ملی و دفاع از ارزش‌ها*، چاپ اول، تهران: سازمان عقیدتی-سیاسی ناجا.
- بی‌نام (۱۳۸۹). مجموعه دروس تخصصی اطلاعات (۱)، چاپ معاونت آموزش ناجا.
- معاونت آموزش ناجا، (۱۳۸۹ الف)، مجموعه دروس تخصصی اطلاعات (۲)، تهران: معاونت آموزش ناجا.
- محمودی جانکی، فیروز (۱۳۷۶). *امنیت و ناامنی در پرتو سیاست*، مقالات همایش توسعه و امنیت عمومی وزارت کشور. تهران: وزارت کشور.
- نصیری، محمد (۱۳۸۳). *حقوق بین الملل خصوصی*، تهران: نشر آگاه.
- ولیدی، محمد صالح (۱۳۶۹). *حقوق جزای اختصاصی (جرایم علیه اموال و مالکیت)*، جلد اول، چاپ دوم، تهران: امیر کبیر.

سایت های اینترنتی

<http://mohajerinnewz.mihanblog.com>
<http://www.ostan-kd.ir>